

El document del mes

Gestió de Secretaria. Reconstrucció i ampliació de la xarxa telefònica. 1936

JORDI ENFEDAQUE I NOVELL
SERVEI D'ARXIU MUNICIPAL

A finals de febrer de 1936, la *Compañía Telefónica Nacional de España*, proposava reconstruir i ampliar la xarxa de telefonia de la ciutat, perquè el servei cada cop tenia més importància a la població. Les feines volien utilitzar la “*más moderna técnica*” per a realitzar-ho: passar el cablejat per les façanes de les vivendes i que el gruix de la conducció passés de forma aèria per la plaça Carles III i subterràniament a la plaça de Catalunya (l'actual plaça del Cóc). La demanda del permís de les obres, anava acompanyada d'un plànol (que no es conserva) i la referència a la legislació que els permetia fer la infraestructura i la deixava exempta que cap arbitri per ocupació de la via pública. L'1 d'abril del mateix any, la Comissió de Govern va acordar autoritzar les obres obligant a que la instal·lació aèria projectada passés a ser subterrània i que no perjudicés a tercers.

Tota aquesta informació la coneixem gràcies al nostre document del mes que recull el recurs de reposició que va presentar el 7 d'abril la mateixa companyia telefònica en contra l'anterior acord. La disconformitat requeia en l'obligació de fer subterrània la línia pel seu pas per la plaça Carles III. La companyia va defensar la seva posició amb la normativa al seu favor, per tant entenem que l'Ajuntament va haver de fer marxa enrere a les seves condicions. Però, amb la documentació que disposem, no sabem realment com es va resoldre aquest recurs, malgrat que l'intuïm.

Com tampoc ens explica com i quan va arribar el telèfon a la nostra ciutat. Buscant en els treballs dels autors que han estudiat l'evolució de la telefonia al nostre territori, sabem

que quan al 1924 es crea la *Compañía Telefónica Nacional de España*, el servei ja era present a la nostra ciutat. I que aquesta companyia es va crear a partir de la fusió i assimilació d'un seguit de concessionàries (públiques i privades) que explotaven tant línies urbanes com interurbanes. Tant per la diversitat de companyies, com per els pocs anys de concessió, les inversions no acabaven d'arriscar-se i sembla que la nostra ciutat va ser, durant molt de temps, una víctima d'aquesta situació¹. Per tant, el telèfon, va costar que arribés.

L'expansió del telèfon per un territori normalment seguia la pauta de la creació d'un servei urbà dins d'una mateixa ciutat i la posterior connexió interurbana amb una població veïna (molts cops en una estructura de línies no connectades entre sí)². Per les notícies que hem trobat a la premsa, aquest no és el procés que va seguir la Ràpita. Sembla que l'any 1915 Tortosa i la Ràpita van quedar unides per telèfon en un procés d'expansió de la xarxa urbana tortosina que, seguit, va derivar en xarxa urbana dins de la nostra ciutat³.

El procés anterior va ser llarg i difícil. Hem de pensar que a principis de segle, Sant Carles de la Ràpita encara no disposava d'una estació de telègraf⁴, malgrat que la línia sí que passava pel seu territori des de la segona meitat del segle XIX⁵. I que Tortosa no inaugura la seva xarxa urbana de telefonia fins a l'agost del 1906⁶ gràcies a una concessió privada⁷. La seva connexió interurbana vindria de la mà del monopoli de la *Compañía Peninsular de Teléfonos* que uniria Tortosa i la línia Barcelona-Tarragona l'agost de 1909⁸. Encara que serà la companyia urbana la que faci les primeres passes per estendre la telefonia tortosina cap

al seu voltant i, així, a principis dels anys 1910, la xarxa urbana ja arribava fins a Amposta.

Prèviament a aquell 1915, la notícia d'una imminent arribada del servei a la Ràpita és present des de primeries del segle XX. I no únicament per ser dins de l'àmbit de Tortosa, sinó també per trobar-se propera a Vinaròs⁹. I justament el perill de l'arribada d'aquesta línia des de terres valencianes va accelerar la inversió des de Tortosa, després de moltes demandes, promeses i negociacions amb el *Ministerio de Gobernación*, la *Cámara de Comercio* de Tortosa, l'Ajuntament, particulars i les companyies telefòniques per allargar la línia que havia d'arribar a Amposta¹⁰.

Però la xarxa propietat de Ramon Grua triga en arribar, malgrat que les notícies de diversos anuncis d'inici de les obres¹¹ i l'interès d'usuaris potencials a la Ràpita eren, durant molts anys, notícia recurrent en la premsa de l'època¹². Com que els treballs van fracassar, arriba un tercer actor: la *red interurbana del Noroeste de España* (de la *Compañía Peninsular de Teléfonos*) que permetria l'enllaç de la Ràpita amb Vinaròs¹³. La idea d'aïllament dins de la xarxa telefònica i la pèrdua d'influència dins del territori, fa que Tortosa acabi fent el pas reclamat des de feia anys des de la Ràpita, sobretot davant de la inauguració l'estació telefònica d'Alcanar el setembre de 1913¹⁴. Així, finalment, l'any 1915 s'iniciarien les obres de l'estesa del cablejat telefònic entre Amposta i la Ràpita que finalitzaria el juny de 1915¹⁵.

Com podem veure, la història del telèfon a la Ràpita és una proposta de recerca encara sense explotar i que ha de dir molt dels rapitencs d'aquells primers anys del segle XX.

Algú s'anima a estirar del fil?

¹ PÉREZ YUSTE, A.; *La creación de la Compañía Telefónica Nacional de España en la Dictadura de Primo de Rivera*. Cuadernos de Historia Contemporánea. 2008.

² CALVO CALVO, Àngel; *El teléfono en España antes de Telefónica (1877-1924)* Revista de Historia Industrial. Núm. 13. 1998

³ Segons el *Diario de Tortosa* del 16/06/1915, el servei es va iniciar al juny d'aquell mateix any.

⁴ *La Vanguardia* del 21/03/1903, pàg. 2, a principis de 1903 el Ministeri de Governació donava la possibilitat d'instal·lar una estació telegràfica a la ciutat si se'n feia càrrec del cost l'Ajuntament, el qual, en no poder assumir la despesa, va reclamar que s'inclogués una partida ens els següents pressupostos de l'estat.

⁵ Ho podem veure en la *Carta telegràfica de España y Portugal*. 1861. Real Academia de la Historia. Colección: Departamento de Cartografía y Artes Gráficas. Signatura: C-050-008.

⁶ *Diario del comercio* del 28/08/1906.

⁷ *La Energía Eléctrica* del 25/12/1905.

⁸ *Diario de Tortosa* del 20/08/1909; *El liberal* del 29/08/1909.

⁹ *Correo Ibérico* del 26 de gener de 1904.

¹⁰ Hem trobat moltes notícies i comentaris a la premsa de l'època: *Diario de Tortosa* del 30/01/1909; *El Tiempo* del 6/03/1909; *El Tiempo* del 16/10/1909; *Diario de Tarragona* del 13/11/1910, pàg. 2. Per posar algun exemple, citem la reproducció del setmanari *La Ràpita* que transcriu *Los debates* del 25/10/1910: «Por más que el concesionario de la red telefónica de Tortosa a Amposta dijese empezar en primavera las obras de prolongación de dicha red hasta esta ciudad, entramos, ya en invierno y éstas todavía no han

empezado. Aplaudiríamos muy mucho a nuestro Ayuntamiento y a los de Tortosa y Amposta, así como a las entidades económicas tortosinas si en atención al interés capitalísimo que dicha red tiene para nuestra ciudad, trabajasen en pro de la prolongación inmediata de la misma.»

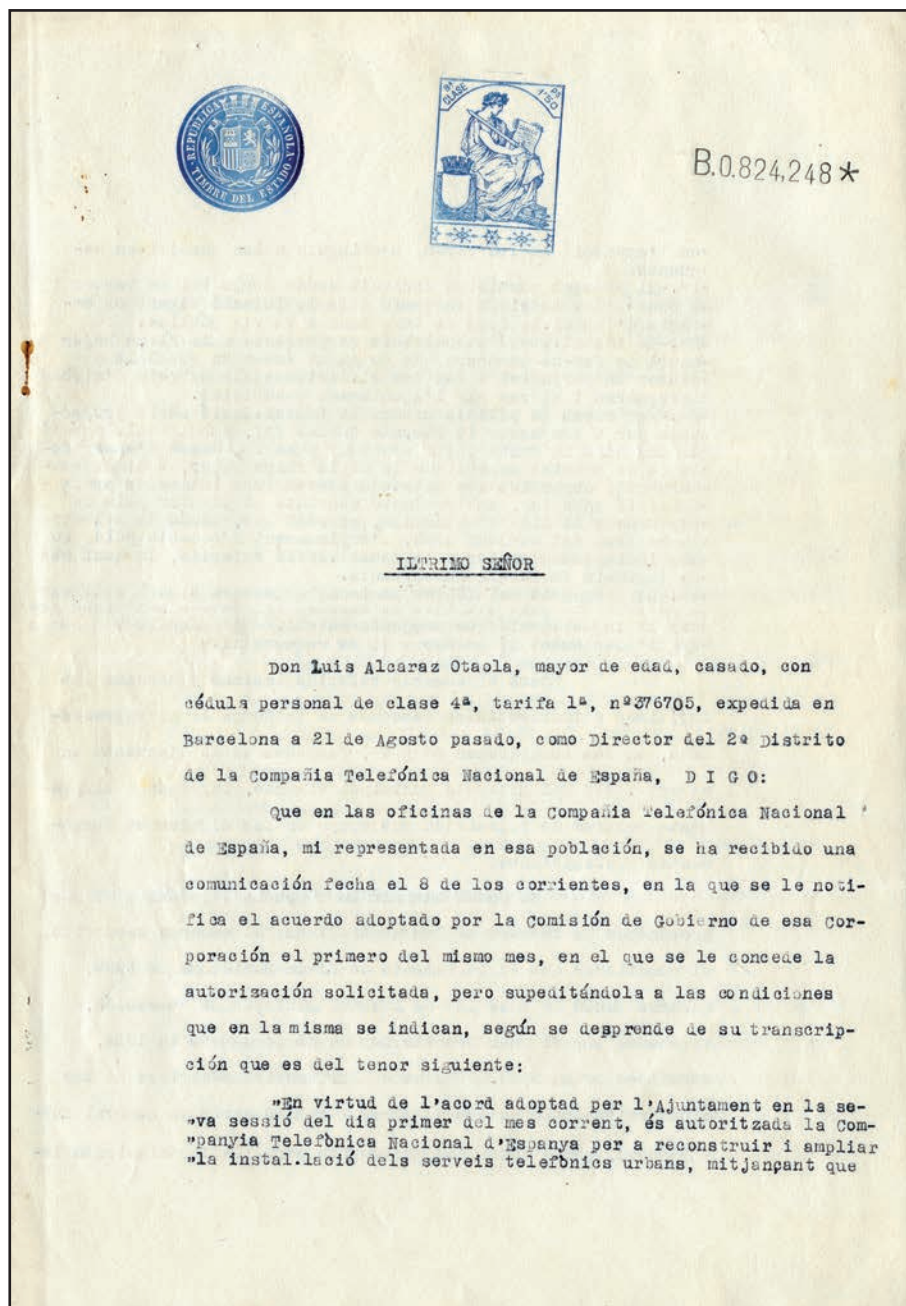
¹¹ *Los debates* del 6/12/1910; *El Restaurador* del 21/08/1912.

¹² *El Tiempo* del 21/08/1912.

¹³ *El Restaurador* del 23/08/1912.

¹⁴ *El Restaurador* del 17/02/1913; *El Restaurador* del 18/02/1913; *La Cruz* del 28/09/1913.

¹⁵ *El Restaurador* del 29/04/1915; *El eco de la Comarca* del 09/05/1915; *El Restaurador* del 10/06/1915.

Imatge del Recurs de Reposició presentat amb paper oficial de la República i amb l'inici de la transcripció en català de l'acord de la Comissió de Govern de l'1 d'abril de 1936